

Nr 98

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid Chalmers tekniska högskola, m. m.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkterna 156 och 157, s. 366 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1960/61 beräkna

a) till Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler ett reservationsanslag av 2 640 000 kronor;

b) till Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande ett anslag av 630 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 30, punkt 9, s. 21 och 22 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att, likaledes i avbidan på särskild proposition, till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 12 200 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 72, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för den 11 mars 1960, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1960/61 anvisa

till Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande, m. m. under åttonde huvudtiteln ett förslagsanslag av 520 000 kronor,

till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 12 200 000 kronor,

till Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 2 640 000 kronor.

I den mån redogörelse för innehållet i propositionen nr 72 icke lämnas i det följande får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet redovisar i överensstämmelse med ordningsföljden i propositionen nr 72 först frågan om ökad intagning av studerande samt därefter frågorna om investeringsanslag till nybyggnader för högskolan respektive anslag till inredning och utrustning av nya lokaler.

1:o) **Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande, m. m.** Kungl. Maj:t har (punkt 1, s. 2—12) föreslagit riksdagen att till Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande, m. m. för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 520 000 kronor.

Sedan i propositionen först redovisats förslag av 1955 års universitetsutredning i skrivelse den 11 september 1959 om ökad intagning av studerande vid vissa fackavdelningar vid Chalmers tekniska högskola, yttranden över förslaget samt vissa därmed sammanhängande kompletterande undersökningar (s. 2—6) framhåller *departementschefen* bland annat följande.

»Intagningen av studerande vid de tekniska högskolorna har sedan hösten 1957 varit i det närmaste oförändrad. I betraktande av det nu starkt stigande antalet årligen avlagda studentexamina och med hänsyn till den dokumenterade bristen på civilingenjörer inom flertalet fack har 1955 års universitetsutredning ansett det vara av största vikt, att en utbyggnad av de tekniska högskolornas kapacitet igångsattes så snart som möjligt och genomföres med största skyndsamhet. I detta syfte framlade universitetsutredningen redan i september i fjol ett förslag om ökning av intagningskapaciteten vid Chalmers tekniska högskola från och med höstterminen 1960. Den föreslagna ökningen, avseende inalles 44 studerande, gäller dels avdelningen för teknisk fysik, från för närvarande 20 till 30 studerande, dels avdelningen för elektroteknik, från 130 till 160 studerande, dels slutligen avdelningen för skeppsbyggnad, från 26 till 30 studerande. Jag vill här understryka, att den avsedda ökningen av intagningen vid högskolan, från för närvarande 400 till sålunda 444 årligen intagna studerande, enligt universitetsutredningens sedermera i sjätte betänkandet framlagda förslag till utbyggnad av den högre tekniska utbildningen i landet blott utgör en första etapp i ett längre syftande program. Detta universitetsutredningens program åsyftar en ökning av den totala årliga intagningskapaciteten, för närvarande i runt tal 1 000 studerande, till omkring 1 800 studerande vid mitten av 1960-talet. Av sistnämnda antal skall enligt utredningens förslag cirka 650 studerande kunna intagas vid Chalmers tekniska högskola.

Jag är inte beredd att här ytterligare beröra universitetsutredningens sista betänkande. De anförda siffrorna är emellertid enligt min mening ägnade att ställa det nu aktuella förslaget om en ökning av intagningskapaciteten vid Chalmers tekniska högskola från och med instundande höst i ett vidare sammanhang. För egen del har jag funnit de skäl, som utredningen redan i septemberskrivelsen anfört för den föreslagna ökningen, så bärande att jag under den gångna höstens budgetarbete ansett det nödvändigt att låta ingående undersöka möjligheterna att genomföra den.»

Departementschefen redovisar härefter de lokalmässiga förutsättningarna för ökningen. Det har, påpekar han, i huvudsak gällt att klarlägga dels

möjligheterna att från och med hösten 1960 få till stånd tillräckligt antal ritsalsplatser, dels möjligheterna att från och med årsskiftet 1960/61 anordna ett erforderligt antal nya laborationsplatser för undervisningen i fysik.

Med hänsyn till att högskolan redan med nuvarande intagning arbetar under pressande lokalförhållanden har, framhåller departementschefen, den första frågan — avseende ritsalsplatserna — ansetts kunna lösas därigenom att erforderliga lokaler inom Holtermanska sjukhuset friställes för högskolans räkning i så god tid, att utrymmena kan tagas i bruk för undervisningen vid den kommande höstterminens början. Departementschefen erinrar i detta sammanhang om att staten enligt markbytesavtal avses skola den 1 juni 1960 tillträda det markområde som nu disponeras av Holtermanska sjukhuset jämte samtliga byggnader och anläggningar inom området.

Utrymningen av Holtermanska sjukhuset och överförandet av den dermatologiska kliniken där till nya lokaler inom Sahlgrenska sjukhusets centralkomplex torde enligt vad departementschefen numera erfarit komma att ske under april månad. Under sådana förhållanden utgår departementschefen ifrån att de för högskolans räkning närmast erforderliga ombyggnads- och reparationsarbetena i Holtermanska sjukhusets lokaler skulle medhinnas innan höstterminens undervisning börjar. Lokalmässiga förutsättningar i nu berörda hänseende förelåge därför för vidtagande av åtgärder för en utökning av intagningskapaciteten.

I den andra frågan — avseende laborationsplatser för undervisningen i fysik — har, anför departementschefen, förslag slutligt framlagts, innebärande att högskolan redan under hösten innevarande år skulle kunna få disponera vissa utrymmen i nybyggnaderna för medicinska fakultetens teoretiska institutioner. Departementschefen finner att detta förslag tillfredsställande löser frågan om laborationsplatserna och förordar därför att det förverkligas i enlighet med i propositionen i annat sammanhang redovisade riktlinjer. — Nyssnämnda utrymmen — belägna i en förbindelsegång mellan medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna — medgäve anordnande av laborationsplatser för 80 studerande, d. v. s. nära dubbelt så många platser, som erfordrades för den nu aktuella ökningen av intagningskapaciteten.

För att intagningen av studerande vid högskolan skulle kunna ökas med, såsom föreslagits, 44 studerande, erfordrades ett tillskott av lärarkrafter, biträdeshjälp, materiel och apparater.

I likhet med högskolemyndigheterna förordar departementschefen att medel beräknas för tre universitetslektorat, nämligen ett i tillämpad matematik, ett i fysik samt ett i elektricitetslära och elektrisk mätteknik. Samtidigt bör enligt departementschefen de nuvarande befattningarna som biträdande lärare i fysik III samt elektricitetslära och elektrisk mätteknik

II indragas. Med dessa befattningar vore för närvarande förenade arvoden av 9 775 respektive 7 680 kronor. De tre lektoraten borde inrättas såsom arvodesbefattningar. Från och med budgetåret 1961/62 borde befattningarna emellertid omvandlas till ordinarie tjänster. För att de blivande innehavarna av här avsedda arvodesbefattningar skall kunna utan senare ledigförklarande av de ordinarie lektoraten utses till innehavare av dem, förordar departementschefen att tillsättningen redan från början sker i den ordning som föreskrives beträffande ordinarie universitetslektorat. För avlöningsförstärkningar, knutna till universitetslektorat, beräknar departementschefen erforderliga medel, sammanlagt 10 800 kronor.

Departementschefen beräknar vidare medel för sju assistentbefattningar, en förstärkning av medlen för anlåtande av övningsassistenter med 5 000 kronor samt ett belopp av 45 000 kronor för teknisk och övrig biträdespersonal. Beträffande sistnämnda personal föreslår departementschefen be- myndigande för Kungl. Maj:t att framdeles, efter förslag av överstyrelsen för de tekniska högskolorna, besluta i fråga om inplacering i lönegrad av tjänster som rymmes inom den föreslagna kostnadsramen ävensom rörande placering av dessa tjänster vid institutioner. För materiel föreslås en förstärkning av medelsanvisningen med 30 800 kronor.

Vad departementschefen föreslagit i fråga om personalförstärkning och materielanskaffning innebär ett medelsbehov för nästa budgetår av i runt tal 290 000 kronor.

Det ligger i sakens natur, framhåller departementschefen, att den ökade intagningen av studerande, för vilken han beräknat vissa anslagsmedel för nästa budgetår, med hänsyn till den fyraåriga utbildningsgången ställer krav på successiva förstärkningar av högskolans personella och materiella resurser under budgetåren 1961/62, 1962/63 och 1963/64. Departementschefen har emellertid icke funnit sig beredd att nu framlägga några kostnads kalkyler i detta hänseende. Resultatet av dylika beräkningar kunde i väsentlig grad ändras av ett framtida ställningstagande till frågan om intagningskapaciteten på längre sikt vid högskolan. Överstyrelsen har understrekat, att den nu avsedda ökningen av studerandeantalet skärpte behovet av en dubblering av professuren i fysik. Departementschefen ville i anslutning till detta uttalande framhålla, att tillkomsten av det av honom föreslagna ytterligare lektoratet i ämnet borde vara ägnat att i inte ringa grad lätta trycket av den ökade undervisningsbördan på den nuvarande professuren. Å andra sidan talade starka skäl för att forskningens och forskarutbildningens intressen framöver komme att accentuera behovet av ännu en professur i detta centrala naturvetenskapliga ämne. Departementschefen anser sig emellertid icke nu kunna framlägga något förslag på denna punkt.

Departementschefen berör slutligen två frågor, som enligt hans mening bör föranleda särskilda åtgärder. Den ena gäller vissa undervisningsproblem vid Chalmers tekniska högskola, den andra möjligheterna att ytterli-

gare öka utbildningskapaciteten såvitt gäller filosofie studerande i fysik vid universitetet i Göteborg.

Beträffande den förstnämnda frågan anför departementschefen följande.

»I olika sammanhang, senast i anslutning till behandlingen av den nu aktuella frågan om en ökning av intagningskapaciteten, har från Chalmers tekniska högskola hävdats, att de under 1950-talet genomförda ökningarna av intagningen vid avdelningen för elektroteknik inneburit vissa påfrestningar, som kommit till uttryck i bland annat försämrade studieresultat. Sålunda har såsom exempel på de vunna erfarenheterna anförts, att flyttningarna mellan första och andra respektive andra och tredje årskurserna tenderat att sjunka väsentligt. En dylik stockning i studiegången vid avdelningen innebär sålunda att examinationsfrekvensen kan antagas bli lägre än som åsyftats. Jag finner en utveckling i denna riktning oroväckande. Ingående undersökningar har på mitt föranstaltande redan igångsatts för att klarlägga orsakerna till den antydda utvecklingen; därjämte torde vissa åtgärder nu böra vidtagas för att hindra eller reducera förseningar av berörda art. Jag finner det angeläget att särskilda medel ställas till Kungl. Maj:ts disposition nästa budgetår för säkerställande av möjligheterna att vidtaga sådana förstärkningsanordningar som enligt Kungl. Maj:ts prövning kan anses erforderliga för ett planerligt genomförande av undervisningen vid högskolan.»

För det nu nämnda ändamålet beräknar departementschefen ett belopp av 100 000 kronor.

Med avseende på den andra frågan framhåller departementschefen följande.

»Såsom jag tidigare antytt, medger det provisoriskt anordnade övningslaboratoriet för undervisningen i fysik sammanlagt 80 laborationsplatser. Jag vill erinra om att resurser i olika hänseenden för närvarande är beräknade för en intagning av inemot 50 studerande för två betyg i fysik vid universitetet i Göteborg. Undervisningen för denna kategori studerande sker vid Chalmers tekniska högskola. En betydande ökning av intagningen av här avsedda studerande — motsvarande skillnaden mellan 80 och 44, d. v. s. 36 studerande — är sålunda med hänsyn till de lokalmässiga förhållandena möjlig redan från och med höstterminen 1960. I betraktande av i första hand bristen på lärare i ämnesgruppen matematik — fysik — kemi finner jag det utomordentligt angeläget, att dessa möjligheter utan dröjsmål tages till vara. Några definitiva beräkningar med avseende på behovet av lärarkrafter m. m. för denna ökning av antalet studerande föreligger inte nu. Jag föreslår emellertid att särskilda medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande nästa budgetår för bestridande av de kostnader som kan förorsakas av en ytterligare ökning av antalet studerande vid universitetet i Göteborg för två betyg i fysik.»

Departementschefen förordar i sistnämnda avseende en medelsanvisning av 130 000 kronor.

Sammanlagt bör det föreslagna förslagsanslaget till Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande, m. m. enligt departementschefen för nästa budgetår uppföras med (290 000 + 100 000 + 130 000 =) 520 000 kronor.

Utskottet finner i likhet med departementschefen att vägande skäl talar för vidtagande redan från och med nästa budgetår av den i det föregående angivna ökade intagningen vid Chalmers tekniska högskola med sammanlagt 44 studerande vid vissa fackavdelningar.

För genomförandet av denna ökning erfordras — såsom departementschefen framhållit — ett tillskott av lärarkrafter, innefattande bland annat tre universitetslektorat, biträdeshjälp, materiel och apparater. Kostnaderna härför har för nästa budgetår beräknats till 290 000 kronor. Utskottet tillstyrker, att en medelsanvisning av denna storleksordning anvisas för ifrågasvarande ändamål.

Departementschefen har funnit det angeläget att särskilda medel — 100 000 kronor — ställas till Kungl. Maj:ts disposition för nästa budgetår för vissa förstärkningsanordningar vid undervisningen vid högskolan. Bakgrunden till detta förslag är den, att tidigare under 1950-talet vidtagna ökning av intagningen vid avdelningen för elektroteknik synes ha inneburit vissa påfrestningar, som kommit till uttryck i bland annat försämrade studieresultat. Utskottet, som tillstyrker att de för ovannämnda ändamål äskade medlen anvisas för nästa budgetår, vill understryka vikten av att av departementschefen föranstaltade undersökningar av orsakerna till den antydda utvecklingen med all kraft fullföljes samt att resultaten härav i sinom tid delgives riksdagen.

Förslaget om en ytterligare ökning av antalet studerande för två betyg i fysik vid universitetet i Göteborg — de fysikstuderande där erhåller sin undervisning vid Chalmers tekniska högskola — tillstyrker utskottet, som icke heller har någon erinran mot den för ändamålet beräknade medelsanvisningen, 130 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Chalmers tekniska högskola: Ökad intagning av studerande, m. m.* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 520 000 kronor.

2:o) **Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 12—18) föreslagit riksdagen att till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola för budgetåret 1960/61 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 12 200 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebär anvisande av 3 000 000 kronor för övningslaboratorium för fysik, 3 600 000 kronor — utgörande beräknad slutanvisning — för uppförande av nybyggnad för avdelningen för elektroteknik samt hörsalsbyggnader, 1 500 000 kronor för nybyggnad för avdelningen för kemi, 900 000 kronor såsom slutanvisning till administrationsbyggnad jämte hörsal, 700 000 kronor för ombyggnad av det i föregående avsnitt omnämnda Holtermanska sjukhuset samt slutligen ett belopp av 2 500 000 kronor. Sistnämnda belopp erfordras enligt förslaget till följd av Kungl. Maj:ts beslut den 18 december 1959, innebärande att av tillgängliga medel finge under investeringsanslaget till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola vid behov disponeras högst 2 500 000 kronor för rivnings-, sprängnings- och andra förberedande arbeten för kemiskt övningslaboratorium.

Utskottet biträder Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola* för budgetåret 1960/61 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 12 200 000 kronor.

3:o) **Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 18—23) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att inredning och utrustning för institutionerna för allmän teleteknik och för telekommunikation, för institutionen för elektricitetslära och elektrisk mätteknik, för övningslaboratorium för fysik, för avdelningen för kemi samt för administrationsbyggnad jämte hörsal må beställas till ett värde av högst 2 600 000 kronor, att gäldas tidigast under budgetåret 1961/62, dels ock till Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 640 000 kronor.

I efterföljande sammanställning redovisas de särskilda objekten för inredning och utrustning i Kungl. Maj:ts förslag.

Institution m. m.	Förslag för 1960/61	
	Anslags- belopp, kronor	Beställnings- bemyndi- gande, kronor
institutionen för allmän teleteknik	600 000	} 1 500 000
institutionen för telekommunikation	500 000	
institutionen för elektricitetslära och elektrisk mätteknik	200 000	
hörsalsbyggnader	290 000	—
övningslaboratorium för fysik	300 000	200 000
avdelningen för kemi	200 000	200 000
administrationsbyggnad jämte hörsal	50 000	300 000
Holtermanska sjukhuset	500 000	—
	Summa kronor 2 640 000	2 600 000

Departementschefen framhåller att de medel som beräknas under förevarande reservationsanslag bör täcka även de kostnader för engångsanskaffning av apparater m. m., som hänför sig till de förordade åtgärderna för en ökad intagning.

Utskottet får med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag hemställa,

att riksdagen må

a) medgiva, att inredning och utrustning för institutionerna för allmän teleteknik och för telekommunikation, för institutionen för elektricitetslära och elektrisk mätteknik, för övningslaboratorium för fysik, för avdelningen för kemi samt för administrationsbyggnad jämte hörsal må beställas till ett värde av högst 2 600 000 kronor, att gäldas tidigast under budgetåret 1961/62;

b) till *Chalmers tekniska högskola: Inredning och utrustning av nya lokaler* för budgetåret 1960/61 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 640 000 kronor.

Stockholm den 6 maj 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Holmqvist, fru Wallentheim, herrar Bertil Petersson, Herbert Larsson, Edström, Sundin, Kaijser och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Thapper, Persson i Växjö, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, fröken Elmén, fröken Olsson, herr Blidfors, fröken Karlsson, herrar Andreasson, Bohman, Larsson i Hedenäset, fröken Vinge och herr Helén.